

Levý břeh vodní nádrže Skalka pod chatovou osadou Na Vidřholci s porostem rožce pochybného. V pozadí vysílač na Zelené hoře, 5. 5. 2018.
Foto Jaroslav Frouz.

Co přináší řeka? Botanické zajímavosti z obnažovaného dna Skalky

Jiří Brabec, Muzeum Cheb, p. o. Karlovarského kraje

Je slunečný den na konci apríla či první máj. Kam v Chebu na procházku? No přece k řece, třeba k přehradě Skalka. Nemusíte být rybáři, či veslaři, přesto zkuste sejít až k vodě. Na obnažené dno. Třeba v zátocy pod statkem Stein, pod chatovou osadou na Vidřholci nebo na pravém břehu pod Křížovým kamenem.

Vodní dílo Skalka obnažuje své břehy každou zimu. V souladu s manipulačním řádem se voda v nádrži upouští na zimní hladinu zásobního prostoru na 437,6 m n. m. K postupnému plnění na letní hladinu (442,20 m n. m.) pak dochází zhruba od konce zimního období (březen–duben) v případě, že v povodí není souvislá sněhová pokrývka. V období od 1. 5.

do 1. 10. vodní dílo Skalka zajišťuje minimální rekreační hladinu na úrovni 441,20 m n. m.

Než se ale po zimě přehrada naplní, obnažené břehy se zazelenají a někdy stihnou i rozkvést. První co návštěvníka zaujme, jsou podivná zelená květenství myšího ocásku nejmenšího (*Myosurus minimus*). Rostlina z čeledi pryskyřníkovitých má úzké čárkovité listy bez řapíků, zelenkavé okvětní lístky a květní lůžko, které se po odkvětu nápadně prodlužuje a vytváří plodenství nažek. V České republice patří mezi ohrožené druhy a roste vzácně až roztroušeně ve vlhkých okrajích polí, na obnažených dnech či na narušovaných místech vlhkých luk. Na Skalce však každoročně rozkvétá v tisících až desetitisících exemplářů.

Nehojným polním plevelem je i příbuzný kontryhelů nepatrnec rolní (*Aphanes arvensis*). Na obnaženém dně Skalky se vyskytuje roztroušeně a jen v některých letech stihne vykvést nenápadnými zelenými květy a přinést semena. Potkat se zde můžeme také s bíle kvetoucím úporným plevelem našich zahrádek ptačincem žabincem (*Stellaria media*). Občas zde bíle kvete i zřejmě nejčastější a neznámější časně jarní jednoletý plevel – osívka jarní (*Erophila verna*). Další druhy jako jsou žluté kvetoucí pryskyřník lýtý (*Ranunculus sceleratus*) či rukev bažinná (*Rorippa palustris*) již vesměs vykvést nestihnou a pohltí je voda.

Nejzajímavější a nejvzácnější rostlinou obnaženého dna vodní nádrže Skalka je však rožec pochybný (*Cerastium dubium*). Vodní nádrž Skalka je zatím jediným nalezištěm tohoto v ČR silně ohroženého druhu v celém Karlovarském kraji a dokonce i na západ od Plzně (viz Kaplan et al. 2016). Rožec pochybný je nápadně žláznatý a na omak lepkavý. V rámci jednoletých rozců má poměrně velké květy kolem jednoho centimetru v průměru. A taky jednu morfologickou zajímavost. Když se na botanických exkurzích ukazují různé podobně

vypadající rožce a ptačince, vždy se říká, že se tyto rody od sebe dobře poznají podle počtu čnělek v květu. Ptačince mají tři čnělky (jako počet slabik: pta-či-nec), rožce pět čnělek (jako počet písmen: r-o-ž-e-c). A u tohoto rožce to neplatí! Ten má čnělky v květu tři a podle toho se taky dobře rozliší od ostatních jiných rozců.

V posledních letech se v České republice hojně šíří řeřišnice srstnatá (*Cardamine hirsuta*). V minulosti to byl plevel zahradnictví a botanických zahrad, dnes je častým jarním druhem měst, obcí, příkopů, mezí, ale i mnoha dalších míst. Nově řeřišnice srstnatá dorazila i na obnažený břeh Skalky.

Nakonec jsem si nechal rostlinu, která pro mne byla na Skalce záhadou celé tři roky. Až do roku 2017 jsem ji tam totiž neviděl kvést a podle mladých rostlin jsem ji nebyl schopen určit. Až na prvního máje 2017 jsem narazil na kvetoucí a ukázalo se, že jde o rozrazil cizí (*Veronica peregrina*) pocházející ze Severní Ameriky. Až do poloviny 90. let 20. století byl v ČR nalézán velmi vzácně jako plevel v botanických zahradách, v zahradnictvích, na hřbitovech, v parcích a jen ojediněle na obnažených dnech (podrobně viz Lustyk 2015).

Myší ocásek nejmenší (*Myosurus minimus*) jehož prodlužující se květní lůžko připomíná myší ocas, 2. 5. 2018. Foto Jiří Brabec.

V posledních 20 letech se však šíří a nálezů přibývá. Tento je v Karlovarském kraji třetí, v západních Čechách zřejmě teprve pátý (Brabec et Velebil 2018).

Všechny jmenované rostliny mají společnou jednu vlastnost – životní strategii. Jde o jednoleté, krátkověké druhy, přecházející nepříznivé podmínky výhradně v semenech (odborně se jim říká terofyty). Tyto rostliny jsou schopné v řádu několika týdnů vyklíčit, vyrůst, vykvést a přinést velké množství semen. V některých letech to na obnažených březích Skalky stihnou, jindy ne. Ale to vůbec nevádí. Na další příznivé období vždy vyčkává velké množství dormantních („spících“) semen v takzvané semenné bance. Téhle životní strategii se v ekologii říká r-strategie (podle rate of reproduction = rychlost reprodukce). A pojí se s ní ještě jedna vlastnost – schopnost se dobře šířit na nová místa. S tím souvisí otázka na závěr. Jak se všechny tyto květiny na Skalku dostaly? Název článku „Co přináší řeka“ je částečně zavádějící. Semena všech

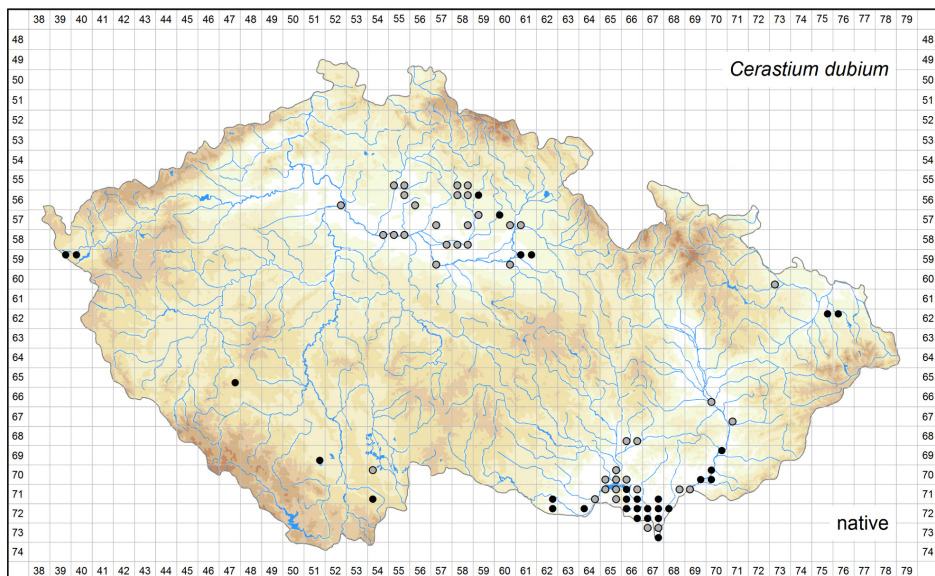
jmenovaných rostlin se samozřejmě dobře šíří vodou. Obrovskou roli zde však hrají i vodní ptáci, kteří malá a lehká semena přenášejí nalepená vlhkostí na svých tělech. Vodní nádrž Skalka je domovem a zastávkou na tahu mnoha druhů vodních ptáků. A tak se třeba můžeme těšit na další zajímavé druhy rostlin. ■

Poděkování: Za fotografie děkuji Jaroslavu Frouzovi a Michalu Ducháčkovi, za informace o manipulačním řádu vodního díla Skalka Zuzaně Zoulové.

Literatura:

- Brabec J. et Velebil J. (2018): Květena Soosu a okolí. – 4. ZÖ ČSOP Cheb a Muzeum Cheb, 424 pp.
 Kaplan Z., Danihelka J., Lepší M., Lepší P., Ekrť L., Chrtěk J. jun., Kocián J., Prančl J., Koblřová L., Hroneš M. et Šulc V. (2016): Distributions of vascular plants in the Czech Republic. Part 3. – Preslia 88: 459–544.
 Lustyk P. (2015): Veronica peregrina L. – In: Hadinec J. & Lustyk P. [eds.], Additamenta ad floram Reipublicae Bohemicae. XIII. – Zprávy České botanické společnosti 50: 112–122.

Rožec pochybný se v ČR roztroušeně vyskytuje pouze v Polabí a na jižní Moravě. Do jiných oblastí je vzácně zavlečen vodním ptactvem na obnažená dna vodních nádrží. Šedé body – doložený výskyt před rokem 2000, černé body – doložený výskyt od roku 2000. Převzato z Kaplan et al. (2016).

Řeřišnice srstnatá (*Cardamine hirsuta*) na obnaženém dně vodní nádrže Skalka pod statkem Stein, 2. 5. 2018. Foto Jiří Brabec.

Kvetoucí rozrazil cizí (*Veronica peregrina*) pod statkem Stein, 5. 5. 2018. Foto Jaroslav Frouz.

Nepatrnc rolní (*Aphanes arvensis*).
Foto Michal Ducháček.

Detail květu rožce pochybného (*Cerastium dubium*) se třemi čnělkami na semeníku, 1. 5. 2017.
Foto Jiří Brabec.